

Polling Memo

Вяртанне Еўропы

РЭЗЮМЭ

Прыемны сюрпрыз для Еўропы: упершыню ад чэрвеня 2011 г. беларускія грамадзяне аддалі перавагу еўрапейскаму выбару. У спрэчках апазіцыі пра байкот ці ўдзел у парламенцкіх выбарах няма пераможцаў. На думку BISS, гэта два асноўныя вынікі найноўшага сацыялагічнага апытання, праведзенага НІСЭПД (Незалежным інстытутам сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў).

На пытанне, як бы Вы прагаласавалі на рэферэндуме: за саюз з Расіяй ці за далучэнне да Еўрасаюзу, у кастрычніку 2012 г. 44,1% рэспандэнтаў адказалі, што яны за Еўрасаюз, і 36,2% – за Расію. Гэта самая вялікая нечаканасць у выніках апытання. Яна здарылася пасля года рэзкага падзення праеўрапейскіх настрояў і росту прыхільнасці да Расіі. Гэтая тэндэнцыя назіралася ад сакавіка 2011 г. да сакавіка 2012 г. і аднавілася ў другім квартале 2012 г. BISS тлумачыць падобную пераарыентацыю шэрагам фактараў (гл. далей), у тым ліку зменай рыторыкі, якой трымаўся Еўразвяз пасля выбараў 2010 г., і асабліва пачаткам у сакавіку 2012 г. “Дыялогу дзеля мадэрнізацыі”. Магчыма, вынікі апошняга апытання паслужаць сігналам для Бруселя і іншых еўрапейскіх сталіц, што Еўрасаюз можа карыстацца ў Беларусі дастатковым уплывам.

Паводле вынікаў апытання НІСЭПД, 66,4% рэспандэнтаў заявілі, што ўдзельнічалі ў галасаванні на парламенцкіх выбарах. Гэта менш за афіцыйна абвешчаныя лічбы яўкі, але больш за звесткі назіральнікаў ад апазіцыйных партый, і больш за долю выбарцаў, якія збіраліся ўдзельнічаць у галасаванні, згодна з дадзенымі чэрвеньскага апытання НІСЭПД. Тыя 9% выбарцаў, што падтрымалі байкот, – нашмат менш за долю апытаных, якія заяўлялі пра гэткую пазіцыю перад выбарамі. А 7% тых, хто прагаласаваў за кандыдатаў ад апазіцыі, – гэта значнае адставанне ў параўнанні з 28% выбарцаў, якія, згодна з вынікамі перадвыбарчых сацыялагічных апытанняў, да выбараў думалі галасаваць за апазіцыйных кандыдатаў. Таму BISS мяркуе, што гэтая сітуацыя аднолькава пройгрышная і для тых, хто выступаў за байкот, і для тых, хто вырашыў удзельнічаць у выбарчай гонцы дзеля агітацыйных мэтаў.

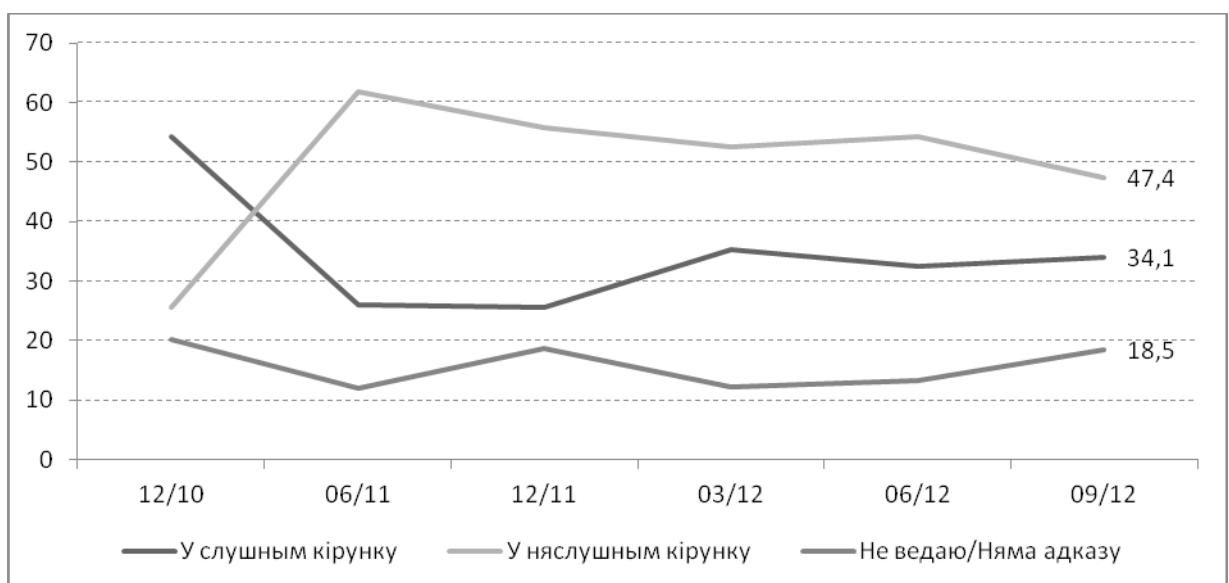
ПАДРАБЯЗНЫЯ ВЫНІКІ

Ва ўспрыманні эканамічнага становішча беларускімі грамадзянамі змены нязначныя. Колькасць тых, хто мяркуе, што эканамічнае становішча пагоршылася, знізілася з 31,9% у чэрвені да 25% у кастрычніку. Аднак доля тых, хто заўважае паляпшэнне сітуацыі, павялічылася зусім неістотна – ад 12,8% у чэрвені да 14,7% у кастрычніку.

Як змянілася Вашае эканамічнае становішча цягам апошніх трох месяцаў?

Аднак колькасць тых, хто мяркуе, што краіна рухаецца ў слушным кірунку, не павялічылася, а 64,1% апытаных думаюць, што беларуская эканоміка па-ранейшаму знаходзіцца ў крызісе. Магчыма, гэтай эканамічнай нестабільнасцю тлумачыцца тое, што, нягледзячы на рост сярэдняга заробку, электаральны рэйтынг прэзідэнта падвысіўся ўсяго толькі на 1,9% – з 29,7% у чэрвені да 31,6% у кастрычніку гэтага года. Увогуле адсутнасць істотных эканамічных змен і дзеянняў урада, а таксама перажыты крызіс не даюць насельніцтву адчуваць сябе ўпэўнена.

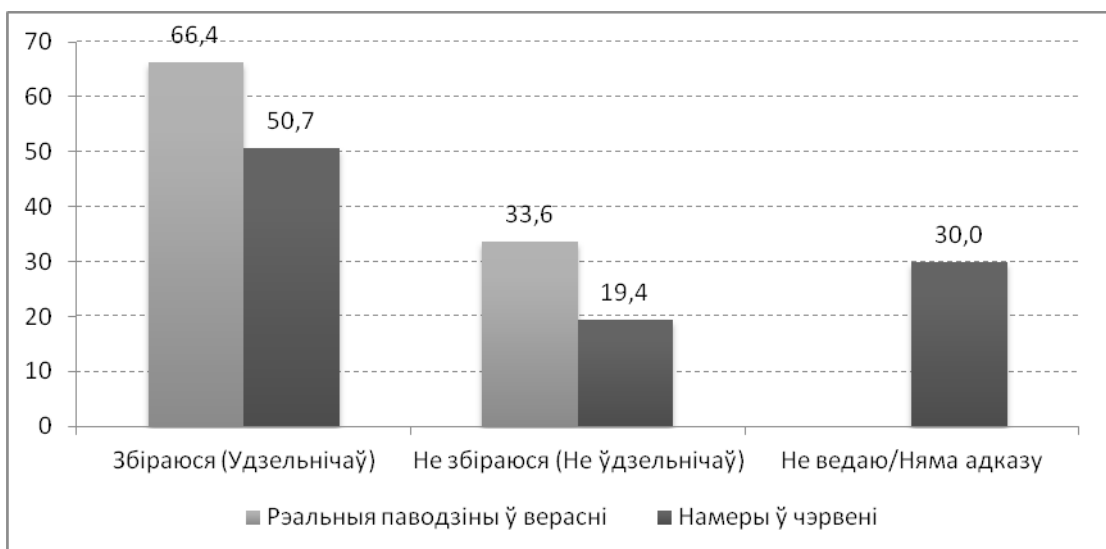
Як Вы думаеце, краіна ўвогуле рухаецца ў слушным ці няслушным кірунку?

ВЫБАРЫ: ПРАЙГРАЛІ ЁСЕ

66,4% апытаных сказалі, што ўдзельнічалі ў галасаванні на парламенцкіх выбарах (у Мінску гэты паказнік не дасягнуў і 45%). Гэта менш за афіцыйна абвешчаныя лічбы яўкі, але больш, чым паведамлялі назіральнікі ад апазіцыйных партый. Доля тых, хто не галасаваў, – 33,6%, з якіх 9,4% байкатавалі выбары, – у некаторых рэгіёнах дасягнула крытычнай адзнакі і пацвердзіла, што электарат слаба задзейнічаны ў палітычным працэсе.

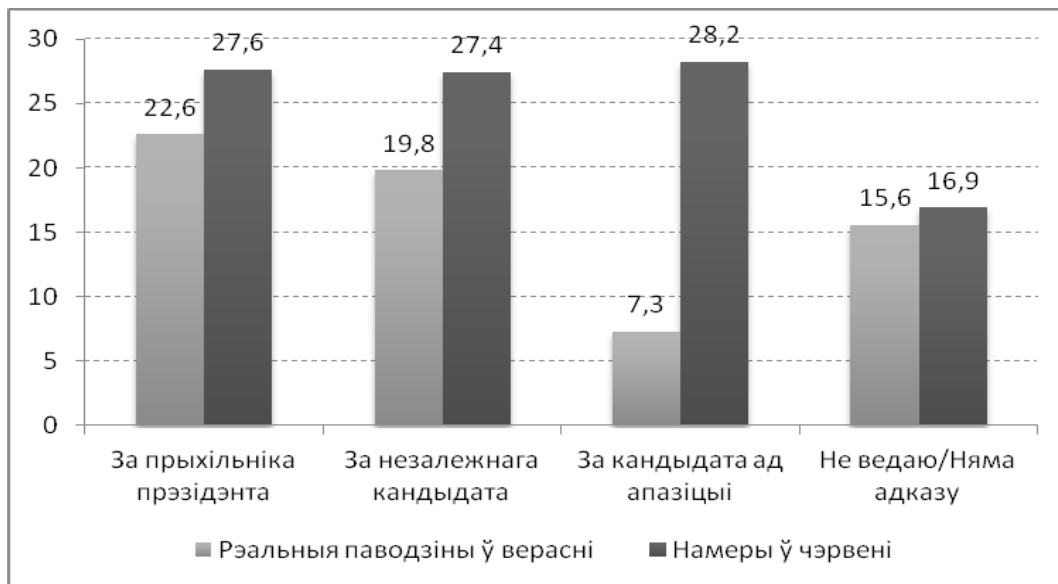
Хоць самая вялікая частка рэспандэнтаў – 22,6% – сказала, што яны прагаласавалі за кандыдатаў – прыхільнікаў прэзідэнта, аднак кандыдаты ад улады не набралі большасці галасоў. 19,8% апытаных прагаласавалі за “незалежнага кандыдата”, а 7,3% – за “кандыдата ад апазіцыі”. (Разам дзве апошнія групы складаюць 27%.) Зыход выбараў заўсёды залежыць ад таго, якая выбарчая сістэма ўжываецца ў краіне; аднак, паводле вынікаў апытання НІСЭПД, рэжым фактычна прайграў галасаванне.

З другога боку, ад сварак у лагеры апазіцыі вакол таго, удзельнічаць у выбарах ці байкатаваць іх, пацярпелі абодва бакі. Тыя 9% выбарцаў, што падтрымалі байкот, – нашмат менш за долю апытаных, якія заяўлялі пра гэткую пазіцыю за два месяцы да выбараў. Выявілася, што насамрэч на ўчасткі прыйшло больш выбарцаў, чым збіралася галасаваць у чэрвені 2012. Магчыма, гэта азначае, што агітацыйная кампанія здольная ў нейкай ступені прывабіць тых, хто не вызначыўся. Такім чынам, на думку BISS, у гэтай сітуацыі прайгралі ўсе: і тыя, хто выступаў за байкот, і тыя, хто вырашыў усё ж удзельнічаць у выбарчай гонцы дзеля агітацыйных мэтаў. Вынікі апытання таксама сведчаць пра невялікі рост рэйтынгаў большасці апазіцыйных палітыкаў: А. Саннікава – з 5,1% да 5,9%, А. Мілінкевіча – з 0,3% да 3,4%, А. Лябедзькі – з 0,5% да 1,8%. Магчыма, ён тлумачыцца пэўным ростам цікавасці да палітыкі ў сувязі з нядаўнімі парламенцкімі выбарамі.

Ці ўдзельнічалі Вы ў галасаванні на парламенцкіх выбарах? (кастрычнік)
Ці збіраецеся Вы ўдзельнічаць у галасаванні на парламенцкіх выбарах? (чэрвень)

З вынікаў галасавання – магчыма, аkurat на іх і арыентуюцца апазіцыйныя сілы – складваецца ўражанне, што ідэалагічная арыентацыя і партыйная прыналежнасць кандыдатаў заставалася для выбарцаў няяснай: 15,6% не маглі вызначыць палітычных прыхільнасцяў кандыдата, за якога яны прагаласавалі. Таксама відаць, што апазіцыя не спраўдзіла чаканняў грамадзянаў: у чэрвені 2012 г. 28,3% апытаных адказалі, што збіраюцца галасаваць за кандыдатаў ад апазіцыі, але насамрэч на выбарах за іх прагаласавала 7,3%.

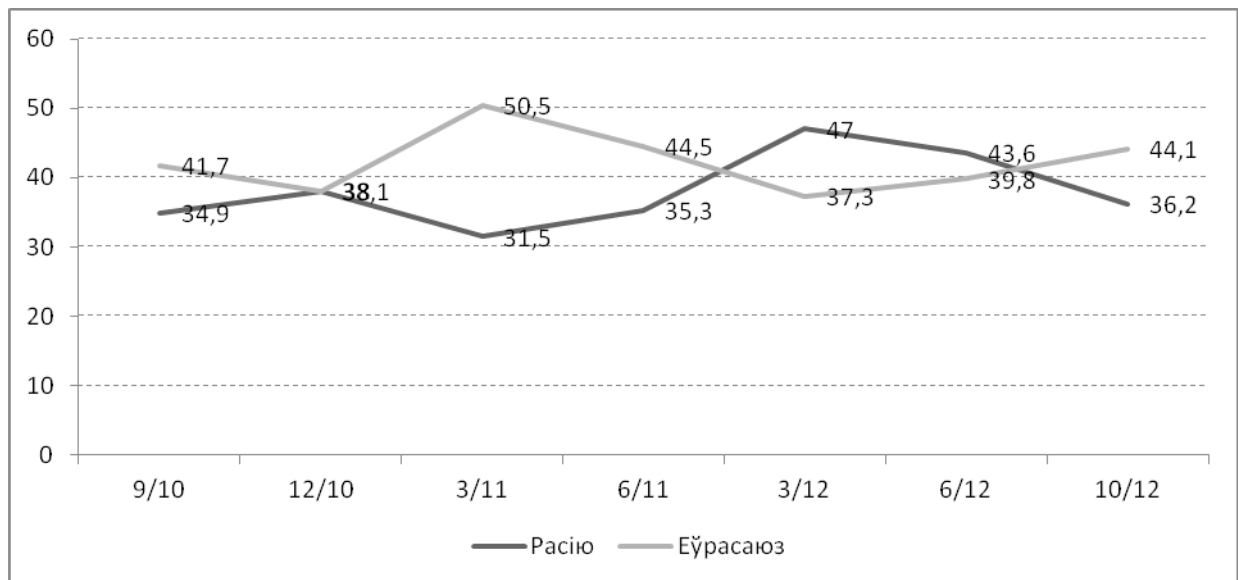

За каго з кандыдатаў Вы прагаласавалі? (кастрычнік)

За каго з кандыдатаў Вы б прагаласавалі? (чэрвень)

ГЕАПАЛІТЫКА: ВЯРТАННЕ ЕЎРОПЫ

Найбольш нечаканы вынік звязаны з геапалітыкай. Беларускія грамадзяне зноў хіляцца да Еўропы: упершыню з чэрвеня 2011 г. яны аддалі б перавагу еўрапейскаму выбару. Рост прыхільнасці да Еўрасаюзу на 9% можна патлумачыць спалучэннем шэрагу чыннікаў. Па-першае, Расія давяла, што больш не лічыць сваім абавязкам расплочвацца па беларускіх рахунках, бо чаканні краін Агульнай эканамічнай прасторы датычна Беларусі не спраўджваюцца. Па-другое, адчувальная эканамічная падтрымка з боку Расіі адсутнічае. Гэта азначае, што частка беларускага грамадства падтрымлівае думку прэзідэнта, што Беларусь мае права на расійскія субсідыі. Яшчэ адна прычына росту праеўрапейскай арыентацыі беларусаў суадносіцца з тым, што больш заўважнай робіцца новая ініцыятыва Еўрасаюза “Дыялог дзеля мадэрнізацыі з Беларуссю” – пра яе чулі 20,9% апытаных. Гэта асабліва істотна, калі ўлічыць, што 40% грамадзянаў мяркуюць, што такая праграма неабходная для Беларусі.

**Калі б Вам прапанавалі на рэферэндуме прагаласаваць за саюз з Расіяй
ці за далучэнне да Еўрасаюза, Вы б прагаласавалі за...**

Давайце больш глыбока прааналізуем гэтыя звесткі. Калі меркаваць, што адзін з асноўных фактараў “прыхільнасці” беларусаў да Еўрасаюза – “рэформы” (ці мадэрнізацыя), тады як патлумачыць, што падтрымка еўрапейскага выбару, згодна з вынікамі апытанняў, пачала скарачацца ў сакавіку 2011 г. і працягвала падаць у чэрвені 2011 г.? Акурат у гэты час (у сакавіку – чэрвені 2011 г.) апытанні зафіксавалі найбольшыя паказнікі тых, хто заклікаў да эканамічных рэформаў, – 75%.

З другога боку, існуе традыцыйнае тлумачэнне: калі беларусы адчуваюць падтрымку ад Расіі, яны робяцца прыхільнымі да Расіі. Безумоўна, яно пацвярджаецца вынікамі апытанняў. Аднак які быў рэальны/бачны вынік расійскай падтрымкі ў сакавіку – красавіку 2011 г. і пазней, у самы складаны час, у траўні – чэрвені 2011 г.? Відаць, што падтрымка расійскага выбару пачала расці ад сакавіка 2011 г. Ці сапраўды беларусы адчувалі тады падтрымку Расіі?

НІСЭПД звязвае рост праеўрапейскіх настрояў з непрыманням “прыватызацыі па-расійску”. На карысць гэтай гіпотэзы сведчыць тое, што 42% апытаных выказаліся за тое, каб Беларусь абрала свой уласны шлях (за еўрапейскі шлях – 25%, за Расію – 20%). Зыходзячы з гэтага, можна дадаць, што дадатковую матывацыю стварае “фактар страху” перад Расіяй.

Раней BISS адзначаў, што падзенне праеўрапейскага выбару звязанае з захадамі Еўрасаюза супраць беларускага рэжыму ці з іншымі “канфліктамі” з Захадам. Аднак інцыдэнт са шведскім самалётам і апошні дыпламатычны канфлікт з дзяржавай Еўрасаюза, здаецца, не перашкодзілі росту праеўрапейскіх настрояў. Амаль 70% рэспандэнтаў чулі пра гэтую акцыю, і калі 45% ацанілі яе адмоўна, дык 23% назвалі “смелай”.

Асноўны вынік у тым, што з пачаткам “Дыялогу дзеля мадэрнізацыі” Еўрасаюз змяніў рыторыку, якой трымаўся пасля выбараў 2010 г. Калі слушная гіпотэза, што

гэта паспрыяла зруху ў геапалітычным выбары беларускага грамадства, гэта, магчыма, паслужыць сігналам для Бруселя і іншых еўрапейскіх сталіц, што Еўрасаюз можа карыстацца ў Беларусі дастатковым уплывам. Разам з “фактарам страху” перад Расіяй гэта, магчыма, дасць Захаду нечаканы інструмент уплыву на беларускія ўлады.